

4. Кузьменко В. У. Концепція розвитку індивідуальності дитини дошкільного віку / Віра Ульянівна Кузьменко // Теорія і практика дошкільної освіти в Україні : колект. монографія / [авт. кол. : З. Н. Борисова, Г. В. Беленька, О.Л. Богиніч та ін.; за заг. ред. Г. В. Беленької, М. А. Машовець]. – К., 2011. – С. 29–41.

УДК 371.13. 373.

Керечанин Світлана Іванівна, магістр спеціальності «Початкова освіта», Мукачівський державний університет
Науковий керівник – канд. пед. наук, доцент Фенцик О. М.

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА: СТРУКТУРА, КРИТЕРІЇ ТА УМОВИ ФОРМУВАННЯ

У демократичному суспільстві проблема комунікації є однією з найбільш важливих. Особливо це стосується освітньої сфери, яка покликана забезпечити підготовку людини до життя у світі різноманітних комунікативних можливостей. Варто зазначити, що педагогічна професія належить до таких видів праці, де спілкування стає професійно значущою, суттєвою стороною діяльності вчителя, а професійно-педагогічна комунікація – основною формою педагогічного процесу, продуктивність якого обумовлюється цілями й цінностями спілкування, прийнятими всіма його суб'єктами за норму індивідуальної поведінки. Тому проблема формування комунікативної компетентності майбутніх учителів є надзвичайно гострою в умовах глобалізації сучасного суспільства, адже педагогічна діяльність викладача пов'язана, насамперед, із комунікативними процесами в навчально-виховному середовищі [1].

Аналіз широкого кола наукових джерел засвідчив, що значна увага приділяється проблемі комунікативної підготовки майбутніх вчителів початкових класів, серед них: О. Аршавська, Ф. Бацевич, Є. Бачинська, О. Беляєв, М. Васильєва, М. Вашуленко, Л. Виготський, Н. Волкова, Н.Гез, І. Зимня, А. Капська, Т. Ладиженська, Л. Савенкова, О. Скворцова та інші.

Інтерес вітчизняних та зарубіжних науковців до проблеми формування професійно-комунікативної компетентності студентів-майбутніх учителів в останні роки активно зростає.

Під професійно-комунікативною компетентністю розуміємо сукупність здібностей, знань, умінь, навичок, ставлень, цінностей, ініціатив та комунікативного досвіду особистості, необхідних для розуміння чужих та продукування власних програм мовленнєвої поведінки, адекватних цілям, сферам, ситуаціям спілкування; здатність до активної взаємодії та навчання інших мовленнєвих суб'єктів.

Формування професійної комунікативної компетентності в майбутнього вчителя початкових класів у процесі професійної підготовки є системою обґрунтованих педагогічних дій та цілеспрямованих заходів у навчально-виховному процесі ВНЗ, побудованому з урахуванням сучасних освітніх тенденцій, наукових підходів і принципів [3].

Зміст категорії «професійно-комунікативна компетентність учителя» розкривається через її структуру [2]. Нами встановлено, у психолого-педагогічній літературі існують різні підходи до визначення структурних елементів комунікативної компетентності.

Ми схилиємось до думки вчених, які вважають, що структура комунікативної компетентності майбутнього вчителя початкових класів є композицією п'яти компонентів:
– індивідуально-особистісного, адже успішність комунікації неможлива без певних особистісних якостей, необхідних індивіду для спілкування;
– мовленнєвого, оскільки без наявності знань мовного апарату і вмінь застосовувати ці знання в мовленні жодна комунікація не буде ефективною;
– інтерактивно-практичного, що відображає всі аспекти взаємодії між людьми;

– полікультурного, який пояснює аспекти взаємодії між різними народами і культурами, що є особливо актуальним в умовах глобалізації сучасного суспільства;

– предметно-інформаційного, що враховує предметний аспект спілкування, а також уміння працювати з інформацією, без чого професіонал не буде компетентним та конкурентоспроможним на ринку праці.

Зважаючи на визначену структуру комунікативної компетентності майбутніх учителів початкової школи, нами розроблено критерії та показники її сформованості за мотиваційно-ціннісним, когнітивним, діяльнісним компонентами.

Мотиваційно-ціннісний: наявність мотивів та потреб у розвитку професійно-педагогічних комунікативних умінь; наявність стійкого інтересу до педагогічної комунікації; прагнення до самовдосконалення та підвищення власного рівня сформованості комунікативної компетентності; усвідомлення значення педагогічного спілкування у професійній діяльності.

Когнітивний: повнота знань; конкретність знань; глибина; системність; гнучкість; усвідомленість; оперативність.

Діяльнісний: здатність до вільного використання професійно-педагогічної лексики відповідно до конкретної ситуації; уміння встановлювати та підтримувати необхідні контакти зі всіма суб'єктами навчально-виховного середовища (учнями, їх батьками і колегами), а також ініціювати та підтримувати процес педагогічного спілкування.

Сформульовані критерії та їх показники відповідають структурі професійно-педагогічної комунікативної компетентності майбутніх учителів. Перший критерій – мотиваційно-ціннісний – для визначення професійно-соціальної комунікативної компетенції майбутніх учителів, другий – когнітивний – професійно-методичної комунікативної компетенції, а третій – діяльнісний – професійно-творчої комунікативної компетенції майбутніх учителів.

Таким чином, виділення критеріїв та відповідних їм показників дає можливість вести мову про певний рівень сформованості професійної компетентності майбутнього вчителя початкової школи.

Відповідно до цього, сформованість комунікативної компетентності майбутніх учителів початкових класів розподіляється за чотирма рівнями: низький – означає невідповідність розвитку комунікативної компетентності студента вимогам професії вчителя початкової школи; середній - відповідає вимогам професії вчителя початкової школи, але не є достатнім для здійснення продуктивної комунікативної діяльності; достатній – свідчить про здатність вчителя початкових класів здійснювати педагогічну комунікацію та досягати намічених цілей професійно-педагогічної діяльності; високий - свідчить про здатність майбутнього вчителя варіювати власну комунікативну діяльність для досягнення цілей і задач навчання і виховання, а також ефективно розв'язувати комунікативні ситуаційні задачі, що постають перед учителем у навчально-виховному середовищі.

Нами визначено комплекс педагогічних умов, які сприятимуть кращому формуванню професійно-комунікативної компетентності майбутніх учителів початкових класів, зокрема: формування у майбутніх учителів ціннісного ставлення до професійно-педагогічної комунікації як засобу педагогічної праці; використання у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін діалогічних форм і методів роботи, які сприяють формуванню комунікативних умінь у можливих ситуаціях професійної діяльності майбутнього вчителя; реалізація суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників навчального процесу як своєрідного тренінгу комунікативних умінь; врахування в процесі формування комунікативної компетентності педагога індивідуальних комунікативних характеристик, а також стану сформованості окремих складових комунікативної компетентності майбутнього вчителя початкових класів; розробка спеціального комплексу комунікативних ситуаційних задач; ефективна організація самостійної творчої діяльності студентів з удосконалення своїх професійних умінь, розвиток у них позитивної мотивації як навчальної, так і майбутньої професійної діяльності; відмова від авторитарного стилю роботи зі студентами тощо.

Отже, сучасний учитель початкової школи має бути високоосвіченою, професійно компетентною особистістю. В умовах Європейської інтеграції нинішня система освіти досягти такої мети може тільки внаслідок спрямування навчального процесу на формування комунікативної компетентності кожного студента, майбутнього вчителя, який передасть свої знання і вміння своїм учням, прийдешнім поколінням.

Література

1. Бірюк Л. Я. Формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя початкових класів у процесі професійної підготовки (психолого-академічний аспект) : навчальний посібник / Л. Я. Бірюк. – Глухів : РВВ ГДПУ, 2008. – 210 с.
2. Вторнікова Ю.С. Структура комунікативної компетентності педагога / Ю.С. Вторнікова // Зб. наук. праць Уманського державного педагогічного університету ім. Павла Тичини. - 2012. - Ч.3. – С. 41-48.
3. Державний стандарт початкової загальної освіти // Початкова школа. – 2011. – №7. – С.1–18.
4. Скворцова С.О. Комунікативна компетентність у контексті компетентнісно-ціннісного підходу / С.А. Скворцова, Ю.С. Вторнікова // Гуманізація навчально-виховного процесу: зб. наук. праць / [під заг. ред. проф. В.І. Сипченка]. – Спецвип. 10. – Слов'янськ : СДПУ, 2012. – 309 с.

УДК 377.8

Ключкович Тетяна Василівна, аспірант кафедри педагогіки та психології,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

ВПРОВАДЖЕННЯ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ В ПРОФЕСІЙНУ ПІДГОТОВКУ ВЧИТЕЛІВ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН

Проблема вдосконалення професійної підготовки вчителів шляхом впровадження компетентнісного підходу активно обговорюється у європейській науці. Європейська педагогічна спільнота розглядає компетентнісний підхід як ключову інновацію сучасної освіти та інструмент модернізації підготовки фахівців. Як зазначають даному контексті дослідники: «Сучасні європейські освітні системи охоплені ідеями компетентнісного підходу – від школи до університету» [1, с. 9]. Компетентнісний підхід орієнтує на єдині вимоги щодо освітніх стандартів в Європі та став методологічною основою для досягнення цілей, змісту та якості європейської вищої освіти.

На думку Л. Поліщука, успішність інтеграційних процесів у системі професійної підготовки учителів ставить перед урядом кожної європейської країни три завдання: по-перше, визначення професійних компетентностей, якими повинен володіти майбутній європейський учитель; по-друге, створення умов для здобуття цих компетентностей і розвитку їх упродовж життя; по-третє, складання ефективних навчальних програм, спрямованих на озброєння майбутніх учителів професійними компетентностями [4, с. 136].

Дослідники виокремлюють основні тенденції впровадження компетентнісного підходу в педагогічну освіту європейських країн:

- уточнення сутності поняття «компетентність вчителя» як здатності, що має трискладову психологічну будову, яка забезпечує здійснення діяльності (потреби, здібності, вміння);
- покращення якості педагогічної освіти шляхом розвитку сучасних компетентностей вчителів;
- обґрунтування конкретних характеристик професійних компетентностей відповідно до функцій педагогів;
- впровадження компетентнісно-кваліфікаційного підходу в професійну підготовку вчителів;
- забезпечення особистісно-розвивального характеру професійної підготовки та ефективної самореалізації та саморозвитку вчителів;
- актуалізація розвитку у вчителів глобальної, міжкультурної, громадянської та інклюзивної компетентностей;

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>